

varicati sunt legem tuam. . . et stillavit super nos maledictio quæ scripta est et in libro Moysis servi Dei. . . sicut scriptum est in lege Moysis, omne malum hoc venit super nos. Pariter Baruch cap. II, v. 2, inquit: Mala magna. . . facta sunt in Jerusalem, secundum quæ scripta sunt in lege Moysi. Mosaica ergo lege Judæi exsules et captivi non caruerunt.

(83. Amplius idem Daniel, *ibid.*, vers. 2, ait: Intellexi in libris numerum annorum de quo factus est sermo Domini ad Jeremiam prophetam, ut complerentur desolationis Jerusalem septuaginta anni. Superstes igitur erat liber Jeremiæ.

Insuper ejusdem Danielis, cap. XIII, v. 3 et 62, legimus, Susannam legum Mosaicarum præcepta edoctam fuisse, latamque in ejus accusatores ex præscripto ejusdem legis sententiam; quippe qui ex Moysis sanctione pœna talionis damnati sunt, ibi: Parentes illius cum essent justi, erudierunt filiam suam secundum legem Moysi. . . Et fecerunt secundum legem Moysi, et interfecerunt eos (presbyteros). Quæ omnia satis confirmant, tempore Babylonice captivitatis libros sacros haud intercidisse.

(84. « Præterea credibile non est (inquit Natalis Alex., in *Hist. Veter. Test. in 6 mund. ætat.*, diss. 4, art. 1), Jeremiam prophetam, cui summa libertas concessa fuit a Nabuzardan magistro militiæ regis Babylonis, et qui tabernaculum, et altare incensi abscondit, opportunitatem non habuisse vel unum sacrorum librorum codicem ab incendio vindicandi, vel id data opportunitate neglexisse. »

Amplius inter ea, quæ a Chaldæis concremata et dissipata sunt, vel ab iis Babylonem asportata, quorum accurata fit enumeratio *IV Regum* cap. XXV, et *Jeremiæ* LII, altum est de sacris codicibus silentium (46).

(85. Item Josephus, lib. XI *Antiq. Judaic.*, cap. 1, refert ostensum esse Cyro Persarum regi Isaiæ vaticinium (cap. XLV, v. 1), quo ipsius nomen indicabatur, eique amplissimum portendebatur imperium, quod Cyrum permovit, ut Hebræos libertate donaret, templique Hierosolymitani reparandi facultatem concederet. Igitur vindicatum fuerat ab incendio Isaiæ vaticinium; idemque de omnibus sacre Scripturæ libris pronuntiare peræquum est.

(86. « Tandem (ut Natal. Alex., *l. c.*, concludit) nullus Hebræorum admirabilis hujus restitutionis sacrorum librorum per Esdram factæ meminit. »

(87. Ut vero quædam attingamus de sacre Scripturæ versionibus; sane, quantum at-

(46) Josephus Flavius, in libr. 1, num. 8, *contra Appionem* de libris sacris loquens, hæc habet: Quanta porro veneratione libros nostros prosequamur, reipsa apparet. Cum enim tot jam sæcula effluerint, nemo adhuc nec adungere quidquam illis, nec demere, nec mutare aliquid est ausus. Sed omnibus Judæis statim ab ipso nascendi exordio, hoc insitum atque innatum est, Dei ut hæc esse præcepta credamus, iisdemque constanter adhæreamus, et eorum causa, si opus fuerit, libentissime mortem

tinet ad versionem sacre Scripturæ Septuaginta Interpretum, scias licet, quod « hanc plerique veteris Ecclesiæ Patres plurimum observarunt, tanquam canonicam, et divino Spiritu afflatam suscipientes. . . . Hæc illi quidem autumarunt, ea opinione ducti, quod singulorum interpretum exemplaria seorsim adornata miro tamen consensu inter se convenisse crediderint. Verum cum ejus historiæ fides prorsus nutet, nihil ex illa certè ratiqne deduci potuisse constat. Hinc nihil de inspiratione illorum interpretum Ecclesiæ sententia pronuntiatum est: et S. Hieronymus acriter in primum fabellæ LXXII cellularum fabricatorem invehitur, contendens simul, viros illos omnia, quæ meditati fuerant, simul contulisse: uno verbo illos fuisse interpretes, non prophetas: in basilica congregatos, contulisse non prophetasse; aliud est enim esse vatem, aliud interpretem. Præfat. in *Pentateuch.* ad *Desid.* Ostendit insuper, plura irrepsisse in eorum versionem menda. » (*Vide infra*). Sic Calmetus, *Dictionar. Bibl.*, v. *Septuaginta Interpretes*.

(88. Quæres an versio LXX Interpretum fuerit olim, et sit modo authentica?

Ita equidem affirmandum: quippe apostoli, Patres et universa Ecclesia Græca per quinque priora sæcula ea versione usa est, tum in fidelibus edocendis, tum in revincendis hæreticis, vel in privatis scriptis, vel in conciliis. Hinc Augustinus: « Septuaginta, inquit, Interpretum, quod ad Vetus Testamentum attinet, excellit auctoritas. »

(89. Præterea fieri non potuit, ut versio illa, quæ per quinque sæcula in universa Ecclesia obtinuit, et cujus tot millia exstant exemplaria, in rebus gravibus ita corrumperetur, ut nemo errorem agnosceret et corrigeret. Amplius Ecclesia Græca, non solum schismatica, verum etiam catholica eadem versione hodie utitur; nec unquam Latini Græcis objecerunt quod authenticas Scripturas non haberent. Deinde Sixtus V, versionem *Septuagintaviralem* Romæ editam an. 1582, ex vetusto codice Bibliothecæ Vaticanæ, auctoritate sua probavit, vetatque ne quis in posterum auderet eam immutare. Ea verba diplomatis prælaud. Pontificis dictæ versionis præfixi: « Volumus et sancimus ad Dei gloriam et Ecclesiæ utilitatem, ut Vetus Testamentum juxta LXX recognitum et expositum, ab omnibus recipiatur ac teneatur, non autem quomodocumque, sed ut authentica versio. . . prohibentes, ne quis de hac nova Græca editione audeat in posterum, vel addendo, vel demendo, quidquam immutare (47). »

perferamus. » Ex hoc Josephi testimonio judicet lector, an evenire potuerit, ut Hebræi in Hierosolymitano excidio et deportatione omnes omnino sacros codices interire passi fuerint.

(47) Hieronymus quidem sæpe carpit LXX Interpretes. Docet enim eos 1. quædam testimonia emisisse, ut illa, ex *Egypto vocavi filium meum: quoniam Nazareus vocabitur: Videbunt in quem transferunt*, etc. 2. Quædam aliter transtulisse, sicut ea, quæ favent mysterio SS. Trinitatis, ut arcanum

(90. Quæres an Septuaginta Interpretes omnes libros sacre Scripturæ Hebraice conscriptos, vel solum Pentateuchum Moysis in Græcam linguam transtulerint?

¶ Veterum Patrum testimonia probant LXX Interpretes, omnes sacros libros Hebraice conscriptos, non autem solum Pentateuchum vertisse. Ita S. Justinus, in *Cohortatione ad Græcos*, et *Apologia* 2; S. Irenæus, lib. III *Adversus hæreses*, c. 25; Tertullianus, *Apologet.*, cap. 18; Clemens Alexandr., *Stromat.* lib. I; Eusebius Cæsariensis, *Præparat. evangel.*, lib. VIII, cap. 1; S. August., lib. II *De doctrina Christ.*, cap. 14.

(91. Contra, Josephus Flavius, in proœmio *Antiquit. Judaic.*, et lib. XII, eod. cap. 2, nec non lib. II *contra Appionem*, legem solum a Septuaginta Interpretibus translata asserti. Cujus testimonium Hieronymus afferit per hæc verba: « Accedit ad hoc quoque, quod Josephus, qui Septuaginta Interpretum proponit historiam, quinque tantum ab eis libros Moysis translatos refert, quos nos confitemur plus quam cæteros cum Hebræis consonare. » In proœm. *Quæst. Hebraic. in Genes.*

(92. At noscatur oportet, eundem Hieronymum, non pro solo Pentateucho, sed et pro aliis sacre Scripturæ libris versionem LXX sæpius memorare. Sic de Psalterio ait: « Psalterium, juxta LXX Interpretes, magna ex parte correxeram. » In præfat. in *Psalter.*, et in præfat. *lib. Salomonis*: « Si cui sane, inquit, LXX Interpretum magis editio placet, habet eam a nobis olim emendatam. » Pari modo, in præfat. in *Isaiam*, de hujusmodi versione loquitur, et lib. II *Adversus Rufinum* de XII prophetis minoribus verba faciens, addit: « Commentarii in XII prophetas meam, et Septuaginta editionem edisserunt. »

(93. Denique « Hebræi plerique omnes, præter Josephum, censent, Septuaginta Interpretes totam Scripturam vertisse, gentisque suæ sapientes legis nomine Vetus omne Testamentum intellexisse. » Verba sunt Natal. Alexandr., *Hist. eccles. Veteris Testam. in VI mund. ætat.*, dissert. 8, proposit. 3 (48). »

(94. Versiones autem Latinas quod spectat, cognoscas oportet, ante tempora divi Hieron. varias hujus generis exstitisse; una tamen erat communior, quæ tum *vetus*, tum *vulgata*, et Itala dicebatur: « In ipsis interpretationibus, Itala cæteris præferatur, nam est ad verbum tenacior cum perspicuitate

fidei non vulgarent, 3. Nonnulla addidisse. 4. In aliis extenuasse sensum et subvertisse fortissima testimonia contra Judæos. Sed ut id in rebus levioribus concedamus, nequaquam vero in rebus gravioribus fidei et morum idem dici potest. Quæ enim a Septuaginta Interpretibus mutata aut addita, aut omissa notat Hieron. non ita sane corrupta esse ait, ut aliquid contineant fidei et bonis moribus contrarium, licet utilius putet, ea corrigi juxta Hebræos fontes.

(48) Ne quid vero de hac re lectorem lateat, lubet afferre, quæ habet eruditiss. Calmet in hæc verba:

sententiæ. » Verba sunt Augustini, lib. I *De doctr. Christ.*, cap. 15.

(95. At postquam D. Hieronymus suam ex Hebræo Latinam versionem absolvit, vetus illa aliquandiu quidem retenta est cum hac nova, sic tamen ut nova pluris fieret, tandemque sola retineretur, velut Hebræo fonti purius respondens, ut D. Gregorius testatur in *Epist. ad Leandrum*; atque hæc, quæ tempore D. Gregorii dicebatur *nova* editio, tot sæculorum exinde usu facta est vetus, et *Vulgata*, quæ nunc in omnium manibus versatur, de qua B. Isidorus ait: « Sancti Hieron. editione omnes Ecclesiæ usquequaque utuntur, » lib. I in *Etymolog.*, cap. 5.

(96. Unde nostræ *Vulgatæ* auctor est D. Hieronymus, hoc sensu, quod *fere totum* Vetus Testamentum ex Hebr. immediate transtulit in Latinum (49): et Novum ad Græcum exemplar emendavit, ut ipse testatur, *epist. 118*, in hæc verba: « Novum Testamentum Græcæ fidei reddidi, Vetus juxta Hebraicum transtuli. »

(97. Diximus *fere totum*, quia libros Sapientiæ, Ecclesiastici, Machabæorum, Baruch cum adjuncta Jeremiæ Epistola nullatenus transtulit. Item Psalterium, quod exstat in nostra *Vulgata*, non est illud, quod vertit ex Hebræo, nec illud, quod vertit ex Græco in Latinum, cum illæ versiones, quæ exstant inter ejusdem opera multum differant a Psalterio nostræ *Vulgatæ*; sed est Psalterium antiquæ versionis Italæ, quod ipse Hier. ad Hebræos et Græcos fontes emendavit semel, et iterum, ut patet ex præfat. *Psalter. ad Paulum et Eustoch.*

(98. Si vero quæras quare Ecclesia *Vulgatam* veterem Psalterii translationem retinuerit; hæc profecto fuisse videtur, quia omnes Ecclesiæ Latinæ jam assueverant quotidie canere Psalmos juxta veterem Latinam versionem, et plerique ex memoria psalmos recitabant, adeoque arduum fuisset novam translationem inducere: cum *difficile sane senis sit linguam mutare, et canescentem jam mundum ad initia retrahere parvulorum*, ait idem Hieron., præfat. in *Daniel.*

(99. Novum vero Testamentum nusquam ipse Hier. vertit, sed antiquam *Italæ* versionem a mendis, quæ vel per imprudentiam, vel per librorum incuriam irrepsissent, emendavit.

(100. Quæres an D. Hier. illam versionem singulari Spiritus sancti afflatu condiderit?

« Vetus illa versio, quæ hodie sub nomine LXX circumfertur. . . vetustissimum plane opus esse nemo diffidet, facile sub Philadelpho, saltem quoad Pentateuchum, adornatum. . . Cæterorum librorum præter Pentateuchum versio alios præferre videtur interpretes, non minus ignotos, et variæ inter se ætatis. Neque enim unius esse auctoris omnes videntur; uti ex styli varietate, sicuti ex varia ratione unam eandemque vocem reddendi intelligimus. » *Dictionar. Bibl.*, v. *Septuaginta Interpretes*.

(49) Libros Judith et Tobie ex origin. Chaldaico vertit.

Ita quidam volunt: adeo ut nec decipi potuerit, nec errorem aliquem, vel levissimum vertendo commiserit. « At huic assertioni repugnat ipse Hier. qui in *Isaia* cap. iv: *Melius reor, inquit, proprium errorem reprehendere quam, dum erubesco imperitiam confiteri, in errore persistere, in eo, quod transtuli.* Certe cum Vulgata editio non sit unius auctoris, sed quaedam habeat ex Hieronymo, quaedam ex Luciano, quaedam ex Theodotione, dici non potest, ejus auctores errare non potuisse, nisi quis dicat, Theodotionem haereticum hominem in sua versione adornanda fuisse a Spiritu sancto afflatum, non secus ac scriptores canonicos. Nec sane ita libere Hieronymi inceptum in vertendo improbassent sanctus Augustinus, alique celebres episcopi, si ipsum a Spiritu sancto singulari modo in illa versione adjutum existimassent... Certum itaque est, sanctum Hieronymum mediis ordinariis instructum, cruditione et industria humana hoc opus confecisse, et ut alios interpretes, errori obnoxium fuisse. » Ita Natalis Alexander, *Hist. Eccles.*, saec. 4, dissertat. 39, art. 3.

(101. Audiatur etiam Bellarminus, qui haec habet: « Vulgata editio non est unius auctoris, sed quaedam habet ex Hieronymo, quaedam ex Luciano, quaedam ex Theodotione, quaedam ex alio quodam interprete innominato. Stultum autem videtur dicere, Theodotionem haereticum non potuisse errare, et etiam Hieronymum nusquam errasse, cum ipse in cap. xix *Isaia*, dicat se errasse, et Ecclesia correctionem ejus receperit. Non igitur auctores illos canonizavit Ecclesia, sed tantum hanc versionem approbavit: nec ita tamen approbavit, ut asseruerit, nullos in ea librariorum errores reperiri; sed certos nos reddere voluit, in iis praesertim quae ad fidem et mores pertinent, nulla esse hac in versione Interpretum errata. »

(102. Quaeres an Vulgata Latina versio sit authentica.

Ita quidem: quippe universa Occidentalis Ecclesia hac versione per tot saecula usa fuit. Quod si pro non authentica haberetur, jam Ecclesia catholica per tot saecula veris caruisset Scripturis, et in rebus fidei et morum, errorem pro veritate suscepisset: quo quid absurdius fingi potest?

Demum id declaravit concilium *Tridentinum* celebri decreto in sess. iv, sic ut praedicta Vulgata nihil habeat fidei moribusque adversum, et in rebus praecipuis a primario Scripturae sensu nequaquam discrepet. Ita sensum *Tridentini* explicant Vega, lib. xv, in *Trid.*, cap. 9; Canus, *De loc. theol.*, l. ii, cap. 13; Salmeron, qui eid. concilio interfuerunt; sic quoque Bellarminus alique communiter.

(103. Confirmatur ex eo, quod per dua et amplius saecula novatores contra eam versionem disputantes, nullum adhuc invenire potuerint novum, quo in rebus gravioribus ab originali textu discordet; imo ipsi Protestantes in hac parte caeteris aequiores, Vulgatae excellentiam fateri coacti sint, nempe Casaubonus, Ludovicus de Dieu,

Fagius, Beza, Grotius, linguarum Orientalium periti. Audiamus Grotium in haec verba: « Vulgatum interpretem semper plurimi feci, non modo, quod nulla dogmata insalubria continet; sed etiam, quod multum habet in se eruditionis. . . . Tutissima omnium iis, qui nec Hebraice, nec Graece didicere, est Vulgata versio, quae nullum habet malum dogma, sicut tot saeculorum et gentium consensus judicavit. » Praefat. in *Annotat. Vet. Testam.*

(104. Caeterum cum *Trid.* Patres Vulgatum authenticam declararunt, non id significare voluerunt, ac si textui originali esset praefenda, aut quod Hebraicos Graecosque fontes attingere nefas esset. Et revera catholici interpretes, Ecclesia probante et laudante, saepe ad Hebraicos Graecosque fontes confugiunt in sacris Scripturis interpretandis. Audiamus Bellarminum: « Mendacium, inquit (Calvini), est, decevise Tridentinos Patres, minime esse audiendos eos, qui ex fonte ipso purum liquorem proferunt, et ex certa veritate falsum coarquant. Hoc ideo mendacium voco, quod nihil ejusmodi in decreto Concilii legatur. Nec enim Patres ullam fontium mentionem fecerunt; sed solum ex tot Latinis versionibus, quae circumferuntur, unam delegerunt, quam caeteris anteponebant; et quod Ecclesiae gravitatem et constantiam decebat, antiquam novis, probatam longo usu, recentibus adhuc, ac, ut sic loquar, crudis, denique unam multis inter se dissidentibus et pugnantibus praetulerunt. » *De verb. Dei*, lib. ii, cap. 10.

Audiatur item cardin. Pallavicino, *Istor. del concil. di Trento*, lib. vi, cap. 17, n. 6, qui ita loquitur: « Si nega forse, che nell' interpretazione Volgata non sieno molti passi equivoci, e molti oscuri, i quali ricevano luce dalle Bibbie dei primitivi idiomi? Non si vagliono tutto il giorno di questo ajuto i comentatori Cattolici? Nel fecero essi, eziandio immediate dopo il decreto del concilio, anzi mentre il concilio durava, il che dimostra, che non fu contrario a cio il sentimento dei Padri Tridentini? Altro è dire, che una traslazione sia autentica, cioè nè studiosamente falsata in veruna parte, quantunque accidentale, e minuta, nè mai pur inavvertentemente difforme dall'originale nella sostanza: altro è dire, che contenga tutta la chiarezza, tutta la forza, tutte le allusioni dell' originale. Il primo si è difinito in Trento della esposizione Volgata, il secondo è affatto impossibile di qualunque esposizione, avendo ciascuna lingua le sue perfezioni proprie, ed i suoi proprii mancamenti, onde a molte espressioni dell' una è inabile di corrispondere l' altra. »

Denique praestat hic, nonnulla exscribere ex duabus Acroas. Clariss. viri Valsechii, nempe quoad auctoritatem historiae Mosaeicae, atque evangelici codicis veritatem ac divinitatem.

ACROASIS

In qua Mosaeicae Geneseos auctoritas vindicatur.

« Ea artis criticae doctoribus explorata lex est: in res a nobis remotissimas inquirenti scriptores illos caeteris praeponeudos, qui et propinquiores eventis fuere, et ea scire praereliquis potuerunt, et internis externisque omnibus veritatis characteribus insigniti sunt. Atqui porro haec omnia Mosi congruunt; reliquis (quae venditantur) monumentis desunt: praereliquis igitur, vel juxta criticae leges, audiendus Moses; monumenta reliqua illi adversa flocci facienda.

« Mosen in primis scriptorum omnium vetustissimum esse, res apud eruditos sine controversia est. Hoc olim luculenter a Justino martyre, in *Paranesi ad Graecos*, num. 9, demonstratum est praecleara sane ratione, quam his verbis innuit: « Non ex divinis tantum historiis nostris haec probare aggredior, quibus vos nondum. . . . fidem adhibere vultis; sed ex vestrarum etiam, nihil ad religionem nostram pertinentium, litterarum monumentis: ut intelligatis, omnibus vestris, sive sapientibus, sive poetis, sive historicis, sive philosophis, sive legislatoribus, multo antiquiorem fuisse primum religionis nostrae doctorem Mosen; sicut nobis Graecae declarant historiae. Nam circa Ogygis et Inachi tempora, quos etiam nonnulli vestrorum fuisse terrigenas putavere, Mosis illae meminerunt, tanquam ducis et principis Judaicae gentis. » Et in rem hanc testimonia Justinus promit Polemonis, Ptolomaei Mendesii, Hellanici, Philochori, Castoris et Thalli, et Polyhistoris, sed praesertim Diodori Siculi, qui omnes de Mosis antiquitate fidem fecerunt. Eandem inierat viam alii, qui religionis nostrae causam oravere, Tertullianus in *Apologético*, Tatianus in *Oratione adversus Gentes*, Clemens Alexandrinus lib. i *Stromatum*, Julius Africanus; et qui caeteros ob rerum copiam et *scripturas* superavit, Eusebius lib. x *Preparationis evangelicae*: cui adjungendum est Augustinus, lib. xviii *De civitate Dei*.

« Mosis ergo antiquitas in tuto est; quodque consequens inde fit, ipse his, quae enarrat, eventis, scriptoribus monumentisque cunctis propinquior fuit. Quod ubi semel des, et effatum alterum supra positum sponte fluit: scilicet eventa illa, rerumque origines potuisse Mosen praereliquis resciscere, ac litteris certo mandare. Enimvero, ut a doctissimis theologis jam pridem animadversum est, vel sola accepta a Patribus orali, ut aiunt, traditione, Moses ea omnia, quae de universali diluvio, quae de patriarcharum aetate gestisque narravit, didicisse potuit, et quidem brevi testium sibi invicem succedentium catena interposita. Speciem rei habetote. Noe filios nepotesque Adami superstites viderat: ipse vero ad ortum circiter Abrahami vitam produxit. Abraham porro cum Sem filio Noe nondum vita functo con-

suetudinem habere potuit. Inter Abraham et Mosen tres tantum fuere viri, Isaacus videlicet, Jacobus, Levi. Moses ergo servatas in familiis Judaicis rerum gestarum memorias, patrum genealogias, eventorum monumenta, et videre, et audire, et rescire plane potuit; eaque postea Spiritus sancti afflatu litteris consignare.

« At vero quemadmodum, inquam ego (quod summopere animadvertendum est), ea Mosi perspecta, ita hercle perspecta esse poterant, erantque reapse saltem primoribus Judaeorum, quibus Moses historiam enarrabat suam: hi ergo et testes et iudices traditionum erant. Non nisi igitur explorata ac certissima referre poterat Hebraeus scriptor. Qui enim eventa illa maxima atque ingentia, orbis videlicet creationem; primi parentis felicitatem et lapsum; cataclysmum quo mundus est obrutus universus; dispersionem gentium ad turrim Babel; vocationem Abrahami; reparatoris e caelo factam electae soboli promissionem: qui haec, inquam, a Mose conficta cum Physiotheis dicas, aut somnias; quin potius, juxta omnes sanae mentis criticaeque leges, certissima censeas, vigentibus adhuc per id temporis eorum, quae scribit ipse, et testibus, et monumentis, quibus detecta fuisset, si qua fuisset fraus; essentque inaudita confictaque monstra prorsus exsibilata? »

ACROASIS ALTERA

De codicis evangelici veritate, et divinitate adversus Freretum.

« Apostoli post Servatoris in caelum conscensionem per orbem fusi, gentesque ab idolorum cultu ad religionem veri Numinis traducentes, fundavere Ecclesiam *enuntiatione Evangelii*: quod quidem implorata fide veterum oraculorum, admoto miraculorum splendore, ac demum cruore fuso confirmaverunt. Antequam tamen sacri illi praecones ad superos evolarent, enuntiatam Evangelii fidem litteris consignarunt (Hebraice quidem Matthaeus scripsit, Marcus et Lucas Graece, Graece tandem Joannes), descriptasque ab se tabulas, sive ipsi, sive ipsorum discipuli ad Ecclesias toto terrarum orbe diffusas, constitutasque transmiserunt. Non igitur evangelicus codex (alta hoc vobis mente reponite), non evangelicus codex fundavit Ecclesiam, sed ad Ecclesiam Evangelii praeconio fundatam evangelicus codex transmissus est: de cujus *adversaria*, atque divinitate cognovit ipsa, et judicavit. Hinc celeberrima illa Augustini sententia: « Ego Evangelio non crederem, nisi me catholicae Ecclesiae commoveret auctoritas. »

« At quo criterio, inquires, seu qua via et ratione in hoc judicio ferendo usa Ecclesia est? Omnino duplici: traditione scilicet, et collatione cum his quae ex ore apostolorum exceperat. Speciem rei habetote. Origenes Adamantinus, qui in ineunte Ecclesiae saeculo floruit, haec apud Eusebium, *Hist. Eccl.*, lib. vi, pronuntiat: « Sicut ex traditione accepi de quatuor Evangeliiis,

« quæ sola in universa Dei Ecclesia, quæ
« sub cælo est, sine controversia admittun-
« tur. » Parvine momenti videtur vobis ad
« *adveritatem* » evangelicam confirmandam, unifor-
« mis Ecclesiæ in omnem terram, terrarum-
« que fines se protendentis consensus? Fac
« porro inquiras, undenam tot gentium mori-
« bus, eloquio, imperio dissitarum, tam sim-
« plex et uniusmodi orta consensus sit? Id
« unum singuli et universi Ecclesiarum pa-
« stores responsi dabunt, se codicem illum,
« Evangelia scilicet recensita quatuor conti-
« nentem, a decessoribus accepisse suis: hos
« vero si interrogas, majorum suorum fidem
« implorantes audies. Institutaque veluti ana-
« lysi successionis episcoporum, devenies
« tandem ad apostolorum discipulos, ipsosque
« *θεολογους* scriptores: e quorum manibus
« sacra illa prodixisse volumina intelliges; ac
« veluti e centro per orbem sparsa, in varias
« quidem translata linguas, iisdem tamen sen-
« tentiis, ac sententiarum apicibus custoditis,
« ad Origeniana tempora, atque hinc ad seros
« usque nepotes transmissa fuisse cognosces.
« Quid hoc testimonio firmiter; quid hæc tanta
« consensione ad rem qua de agimus patefaci-
« endam optari potest illustrius?

« Verum quod ad veritatem, divinitatem-
« que evangelici codicis mirifice confirman-
« dam accedit, altera illa ratio est, ob quam
« Ecclesia universa ipsum sine controversia
« suscepit: omnimoda videlicet, atque arctis-
« sima hujus codicis congruentia cum dogma-
« tibus rebusque gestis, quas ex ore aposto-
« lorum exceptas fide summa Ecclesia ipsa
« servabat. *Insonabat* adhuc, ut Patrum phrasi
« utar, secundo et tertio sæculo in auribus
« Christianorum Apostolica prædicatio; ex-
« stabant ipsorum cathedræ; litteræ autogra-
« phæ legebantur « sonantes vocem (ait Ter-
« tullianus), et representantes faciem unius-
« cujusque. » Tum vero quæ sacri illi
« præcones de Servatoris ortu, gestis, miris,
« resurrectione, atque sacramentorum insti-
« tutione tradiderant, hæc docebantur a pa-
« storibus, discebantur a populo; festorumque
« celebratione et actione mysteriorum, velut
« monumentis certissimis, recolebantur. Quo-
« niam igitur his omnibus, singulisque re-
« spondebat adamussim vulgatus codex, et
« quod ab initio enuntiatum voce fuerat, hic
« representatum litteris exhibebat: quidni
« Ecclesia universa pretiosum volumen illud,
« tam constanti Patrum traditione transmis-
« sum, tanta gentium consensione receptum,
« tanta dogmatum integritate et congruentia
« suffultum, veluti genuinum apostolorum
« fetum, ipsumque Dei Verbum suscipere et
« adoraret?

« Quod de pseudo-evangeliiis apocryphis-
« que libris, quæis primo et altero Ecclesiæ
« sæculo Christianam rempublicam obrutam
« fuisse prædicat (Freretus), hoc, pace illius
« dixerim, ineptissimum est, ac Evangelii
« fidem, quin elevet, mirum quantum confir-
« mat. Ineptissimum, inquam, est: quis enim
« adeo desipiat, ut quia olim *falsarii* quidam,
« ut eos appellat Suetonius, aut publicas cor-
« rupte tabulas, aut falsa vulgare numi-

smata; nec de universa re diplomatica,
aut numismatica *actum prorsum esse*, nec
veros nobis superesse nummos aut diplo-
mata certa contendat? Qui sic censerent,
satisne sani forent, an delirarent? Plus an-
de et alio, aliorum librorum *adveritatem* confir-
mare nostri codicis fidem ac veritatem.
Enimvero ubi inter tot, quæ vagabantur olim
pseudo-evangelica commentaria, quatuor illa
tantum notissima, Ecclesia omni memoria
et sine controversia recepit: hoc plane de-
monstrat, ipsam non leviter, non temere, sed
« *ἀκριβῆς*, accuratissima scilicet diligentia novi
« fœderis canonem condidisse: eosque velut
« divinitus inspiratos excepisse libros, quo-
« rum certa erat, ab apostolorum ævo traditio,
« et explorata cum apostolorum prædicatione
« consensio.

« Instat nihilominus censor Gallus, et
« urget, plures ex his, qui apostolorum ævo
« florere viros, Cerinthum, Ebionem, Basili-
« dem, Alogos, Theodotianos, contraria prorsus
« Evangelii nostris sive dogmata, sive
« rerum gestarum historias tradidisse. . . .
« At quid inde exculpatis? Num præ istis post-
« habendos evangelistas?

O ratio humanæ mentis, quam cæca superbis!

Quibusnam argumentis, amabo te, doctores
isti, quos laudas, suam e cælo missionem
demonstraverunt? Quibus signis sententiis
suis conciliaverunt fidem? Num, quemadmo-
dum ab apostolis factum novimus, edidere
mira, fudere oracula, pertulere discrimina?
Num ethicæ sanctitate, morum innocentia,
sanguinis effusione orbem plane universum
in sui admirationem, doctrinæque ab se
enuntiata fidem pertraxerunt? Scilicet nebu-
lones, mendaces, intemperantes, impuri;
quorum Deus venter erat, doctrina libido,
sectatores scorta, catecheses *μυθολογία*:
quos, ut vidit mundus, exhorruit; ut audire
Patres, damnarunt; ut novit Ecclesia, diris
devovit; quorum denique vix sola nomina
cum æterno conjuncta dedecore perennarunt.

« Lubet mihi potius orationem iterum
parumper convertere ad acerbissimam cri-
minationem illam, quam Freretus noster in
« Christianæ causæ patronos conjicit univer-
« sos, quos tam gravi torpuisse veterno dicit,
« ut nec de Evangeliorum *adveritatem* probanda,
« nec de argumentis, quæ in eam ipse intor-
« quet, retundendis hactenus cogitaverint.
« Ilane vero censes, vir eruditissime? At
« ego te plane obruerem (absit invidia verbo!)
« si Patrum, theologorum scriptorumque om-
« nium qui hæc adornare spartam, vel sola
« nomina recenserem. Tres hosce tantum ha-
« beto: Augustinum, qui *iv* labente sæculo
« floruit, Tertullianum, qui Severi principis
« tempestate enituit; Irenæum, qui Aposto-
« lica tempora vidit.

« Augustinus *Contra Manichæos* quæstio-
« nem hæc diligentissime versat. Hoc tibi
« unum ex lib. *xxxiii cont. Faustum* speci-
« men esto: « Infelices inimici animæ vestræ,
« quæ unquam litteræ ullum habebunt pon-
« dus auctoritatis, si evangelicæ, si Aposto-

« licæ non habebunt? De quo libro certum
« erit cujus sit; si litteræ, quas apostolorum
« dicit, et tenet Ecclesia ab ipsis apostolis
« propagata, et per omnes gentes tanta emi-
« nentia declarata, utrum apostolorum sint.
« incertum est? » *Et paucis interjectis*:
« Platonis, Aristotelis, Ciceronis, Varronis,
« aliorumque hujusmodi auctororum libros,
« unde noverunt homines quod ipsorum
« sint, nisi eadem temporum sibimet suc-
« cedentium contestatione continua? Quis
« igitur tanto furore cæcatur, qui dicat hoc
« mereri non potuisse apostolorum Eccle-
« siam, tam fidam, tam numerosam fratrum
« concordiam, ut eorum scripta fideliter ad
« posteros trajicerentur; cum eorum cathe-
« dras usque ad præsentis episcopos certis-
« sima successione servaverint; cum hoc qua-
« litemunque hominum scriptis, sive extra
« Ecclesiam, sive in ipsa Ecclesia, tanta facili-
« tate proveniat? » Videtur tibi Augustinus
« controversiam hæc præterisse, criminatio-
« nemve neglexisse tuam? Ipsum adire quis-
« que poterit loco a me notato, ubi eadem
« prorsus via et ratione, qua *ἰστορία* evangelici
« codicis demonstratur, sophisma illud Fre-
« reti a pseudographis petiit, et a Mani-
« chæis contortum plane retunditur et ever-
« titur.

« Accedat magnum illud Africæ oraculum,
« Tertullianus. Dies me deficeret, si percen-
« sere singula vellem quæ in rem hæc, sive
« in libris *De præscriptionibus*, sive in *Apo-
« logetico*, sive alibi tradit. Me ad *iv contra
« Marcionem* librum converto, ubi Septimius
« heterodoxum illum Evangelia tria repudian-
« tem, unumque Lucæ, sed fœde a se turpa-
« tum, admittentem mire refellit. Principio
« sic thesin jactat: « Constituimus in primis,
« evangelicum instrumentum apostolos au-
« ctore habere, quibus hoc munus Evange-
« lii prædicandi a Domino sit impositum. »
« Qui id probat? Nervose profecto, ut solet,
« et subtilissime hoc pacto: « Si constat, id
« verius, quod prius; id prius, quod et ab
« initio; id ab initio, quod et ab apostolis;
« pariter utique constabit, id esse ab apo-
« stolis traditum, quod apud Ecclesias apo-
« stolorum fuerit sacrosanctum. Videamus,
« quod lac a Paulo Corinthii hauserint: ad
« quam regulam Galatæ sint correcti: quid
« legant Philippenses, Thessaloniceuses,
« Ephesii: quid etiam Romani de proximo
« sonent, quibus Evangelium et Petrus, et
« Paulus sanguine quoque suo signatum re-

« liquerunt. Dico itaque apud illas (Eccle-
« sias), nec solas jam Apostolicas, sed apud
« universas quæ illis de societate sacramenti
« confœderantur, id Evangelium Lucæ ab
« initio editionis suæ stare, quod cum ma-
« xime tuemur. . . . Marcionis vero Evange-
« lium (gemina dicas de pseudo-evangeliiis
« omnibus quæ obtrudit Freretus) plerisque
« nec totum: nullis autem notum, ut non
« eo damnatum. . . . Eadem auctoritas
« (pergit Tertullianus) Ecclesiarum Aposto-
« licarum cæteris quoque patrocinator Evan-
« gelii; quæ proinde per illas (notate), et
« secundum illas habemus, Joannis, dico,
« et Matthæi; licet et Marcus quod edidit,
« Petro assignetur, cujus interpres Marcus. »
« Hæc Tertullianus, qui dum veterem fundit
« hostem, et recentem profligat: ac iisdem,
« queis postea Augustinus, vestigiis hærens,
« evangelici codicis veritatem ex Apostolica
« repetit traditione: traditionis vero testes,
« et judices Apostolicas Ecclesias, cæterasque
« universas cum his fœderatas esse demon-
« strat.

« Venio tandem ad Irenæum discipulum
« Polycarpi, qui evangelistæ Joannis auditor
« fuit: quo perventum sit intelligitis, audito-
« res: inelytus hic Lugdunensis antistes et
« martyr, rei qua de agimus testis erat au-
« ritus et oculatus. Libro igitur *iii Adversus
« hæreses* cap. 1, postquam ostendit evange-
« listas, jam *indutos supervenientis Spiritus
« sancti virtute ex Alto*, ad scribendum ani-
« mum appulisse, hæc enarrat: « Matthæus in
« Hebræis eorum lingua Scripturam edidit
« Evangelii, cum Petrus et Paulus Romæ
« evangelizarent et fundarent Ecclesiam.
« Post vero horum excessum, Marcus, disci-
« pulus et interpres Petri, et ipse quæ a
« Petro annuntiata erant, per scripta tradi-
« dit. Lucas autem sectator Pauli, quod ab
« illo prædicabatur Evangelium, in libro
« condidit. Postea et Joannes discipulus
« Domini, et qui supra pectus ejus recum-
« bebatur, et ipse edidit Evangelium, Ephesi
« Asiæ commorans. »

« (Hinc sane) nil Evangelio san-
« ctius dici, nil verius posse, ab apostolorum
« ævo ad nostra usque tempora credidit Chri-
« stiana gens: quæ librum illum ipso Deo
« afflante conscriptum, martyrum cruore ob-
« signatum, Patrum testimonio suffultum,
« gentium omnium præconio susceptum, ve-
« lut fidei suæ basim, arcem et munimen-
« tum venerata est. »

SCRIPTURÆ, SEU INSTRUMENTA.

SUMMARIUM.

1. Scripturæ aliæ sunt publicæ, aliæ private. — 2. Scripturæ publicæ quæ sint? — 3. Scripturæ private re lucuntur ad tres species, quæ assignantur. — 4. Apecha quid sit? — 5. Antapocha quid sit? — 6. Syngrapha quid sit? — 7. Liber rationum quid sit? — 8. Epistola quid sit? — 9. Scriptura privata alia est authentica, alia non authentica, et quæ utraque sit? — 10. Scriptura privata redditur authentica pluribus modis, et signanter per subscriptionem propriæ manus ac trium testium adhuc viventium

probatae fidei, ac bonæ famæ. — 11. Scriptura pri-
vata mortuis testibus subscriptis non facit amplius
plenam fidem, nisi fuerit etiam subscripta per no-
tarium, aut sigillo authentico munita. — 12. Item
scriptura privata redditur authentica per apposi-
tionem sigilli authentici majoris magistratus. —
13. Item scriptura privata redditur authentica per
subscriptionem factam manu publici notarii. —
14. Item scriptura privata redditur authentica ra-
tione archivii publici. — 15. Item scriptura privata
redditur authentica per ejus confectionem secun-
dam morem et consuetudinem regionis. — 16.